

Regiovisie
Groen, Water en Landschap
Duin- en Bollenstreek

oktober 2006

Milieu Overleg Duin- en Bollenstreek
Zuid-Hollands Landschap
Stichting Duinbehoud

1. Inleiding

In 1996 is in de Duin- en Bollenstreek het Pact van Teylingen ondertekend door gemeenten, provincie, waterschappen en diverse maatschappelijke groeperingen. In dit Pact is een perspectief geschetst voor de toekomst van de Duin- en Bollenstreek en zijn afspraken gemaakt voor de realisatie van dit perspectief. Belangrijkste trefwoorden in dit Pact zijn: een vitaal en duurzaam bollencomplex, investeren in de natuur en verbetering van het kenmerkende landschap met natuur, cultuur, bollen, duinen en kleinschaligheid. Het Pact van Teylingen was primair een reactie op de ongewenste verstedelijking van de Bollenstreek. Investerings in natuur en landschap moesten het bollencomplex voldoende legitimiteit geven voor een duurzaam toekomstperspectief met behoud van het bollenareaal.

Ook de natuur- en milieuorganisaties (Milieu Overleg Duin- en Bollenstreek, Stichting Duinbehoud) hebben hun handtekening gezet onder dit Pact van Teylingen. Hierbij hebben de volgende doelstellingen een belangrijke rol gespeeld:

1. Verbeteren van de natuurkwaliteiten van de Duin- en Bollenstreek door herstel van natuurwaarden, aanleg van nieuwe natuurgebieden en aanleg van ecologische verbindingen.
2. Versterken van de natuurkwaliteiten van de graslanden (weidevogels, slootkanten).
3. Versterken van de natuurkwaliteiten van de bollenvelden (bollenvogels).
4. Versterken van de natuurkwaliteiten van de landgoederen en groenstructuren.
5. Herstel van het open landschap (bollen en grasland).
6. Verbetering van de waterkwaliteit en waterkwantiteit (watersysteembenadering).
7. Tegengaan van verrommeling en verstedelijking van de Bollenstreek.

Nadrukkelijk is de milieukwaliteit buiten deze afspraken gehouden, omdat hier een ander (landelijk) overleg over gaande was (Doelgroepenoverleg Bloembollensector, vervolgd door het Landelijk Milieuoverleg Bloembollen). Door de Zuid-Hollandse Milieufederatie zijn hierover destijds kritische kanttekeningen geplaatst bij het Pact van Teylingen.

In 2006 heeft ook het Zuid-Hollands Landschap het Pact van Teylingen ondertekend. Zij zal na een jaar de behaalde resultaten evalueren en bepalen of deelname wordt gecontinueerd.

Na ondertekening van het Pact van Teylingen zijn diverse uitvoeringsprojecten van start gegaan en zijn verschillende uitwerkingsnota's geschreven zoals: Landschapsbeleidsplan, Offensief van Teylingen, Open Geest en diverse rapporten over erfbeplanting, bossingels en hagen. Ook zijn inmiddels enkele evaluaties uitgevoerd van Pact en Offensief.

De resultaten van het Pact van Teylingen worden door verschillende partijen verschillend beoordeeld. De een legt de nadruk op de behaalde successen en is positief gestemd over het vervolgproces. De ander legt de nadruk op de verschillende afspraken die nog niet gerealiseerd zijn en ziet de toekomst somber in.

Wat voor alle partijen wel duidelijk is, is dat er sinds 1996 in de Duin- en Bollenstreek inmiddels veel veranderd is. Niet alleen door uitvoering van de afspraken uit het Pact van Teylingen, maar ook door ontwikkelingen rond de streek en door nieuwe inzichten bij deelnemende partijen. Zo ligt er een vernieuwde verstedelijkingsopgave vanuit de gebiedsuitwerking Haarlemmermeer/Bollenstreek, er zijn nieuwe wensen op tafel gelegd vanuit het Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland (zoals extra glasontwikkeling in polder Elsgeest) en er ligt een nieuwe Greenportvisie van de bollensector op tafel. Daarbij komt, dat de ontwikkelingsruimte die in 1996 was ingebouwd in het Pact van Teylingen voor woningen, bedrijventerreinen en glas inmiddels aardig vol begint te raken. Hier en daar dreigen afgesproken grenzen te worden overschreden.

Al deze ontwikkelingen maken het noodzakelijk om (ook) vanuit de natuur- en milieuorganisaties de balans op te maken en te werken aan een hernieuwd toekomstperspectief. Na 10 jaar Pact van Teylingen is er het een en ander bereikt, maar verschillende zaken ook niet.

2. Wat is er in de afgelopen 10 jaar bereikt?

Afgelopen 10 jaar zijn er diverse successen geboekt ter verbetering van de kwaliteit van natuur, water en landschap. Sommige successen zijn een direct gevolg van het Pact van Teylingen, andere konden tot stand komen dankzij andere initiatieven.

Natuurontwikkeling

In het gebied Lentevreugd aan de noordrand van Wassenaar is circa 100 hectare bollengrond omgezet in natuurgebied. Ten zuiden van de Witte Raaf in Noordwijk is 3 hectare bollengrond omgezet in natuur. Beide gebieden sluiten direct aan bij het duingebied en bieden uitstekende kansen als nieuw leefgebied voor planten en dieren.

Natuurherstel

In de binnenduinrand bij de Langevelderslag is een natuurontwikkelingsproject uitgevoerd waarbij een duinrel en enkele paddenpoelen zijn gegraven.

Ecologische verbindingen

Er is een (bescheiden) start gemaakt met de inrichting van het Steengrachtkanaal en de inrichting van de vuilstort voor de ecologische verbinding duinen – Keukenhof. Langs de Haarlemmertrekvaart is gestart met de aanleg van moerasoevers die naast een ecologische functie ook een waterbergingsfunctie hebben.

Bollennatuur/open landschap

De Agrarische Natuurvereniging Geestgrond heeft enkele projecten uitgevoerd om de verspreiding van bollenvogels in kaart te brengen en er is gewerkt aan de realisatie van natuurvriendelijke oevers in de Bollenstreek.

Groenstructuren

Er is een subsidieregeling tot stand gekomen voor herstel van bossingels, laan- en erfbepanting, heggen en hagen.

Bestemmingsplannen

Vrijwel alle, soms sterk verouderde bestemmingsplannen buitengebied zijn afgelopen 10 jaar geactualiseerd. Dit biedt de gewenste planologische duidelijkheid voor het gebruik van het landelijk gebied in de Bollenstreek.

3. Wat is er blijven liggen?

Naast bovengenoemde successen zijn er in het Pact van Teylingen ook verschillende afspraken gemaakt die niet tot uitvoering zijn gekomen. De oorzaken hiervoor zijn divers, maar belangrijke factoren zijn in ieder geval het ontbreken van voldoende draagvlak (zowel politiek als maatschappelijk) en/of het ontbreken van voldoende financiële middelen.

Natuurontwikkeling

Komend jaar wordt er een voorzichtige stap gezet bij de aanpak van de verdroging van het duingebied. In het westelijk duingebied van de Amsterdamse Waterleidingduinen wordt de waterwinning aangepast. Een echt structurele oplossing van de verdrogingsproblematiek door het stoppen van de grondwaterwinning in het Oosterkanaal en de realisatie van een hydrologische bufferzone is echter nog ver weg.

Natuurherstel

Van de subsidieregelingen voor een betere bescherming van weidevogels en ecologisch beheer van oevers (beheersovereenkomsten) wordt nog zeer weinig gebruik gemaakt, onder andere omdat niet het vereiste minimum aantal aaneengesloten hectaren wordt gehaald.

In de verbetering van de natuurkwaliteiten van de landgoederen is nog weinig vooruitgang geboekt.

De verplaatsing van het zweefvliegveld bij de Langevelderslag en het herstel van de duinnatuur op deze plaats zijn nog niet van de grond gekomen.

Bij het herstel van de rietoevers langs de Kagerplassen zijn nog geen vorderingen gemaakt.

Ecologische verbindingen

De aanleg van ecologische verbindingen verloopt moeizaam. Van de verbinding Leeuwenhorst – duinen is nog niets gerealiseerd en de aanleg van de belangrijke verbinding Keukenhof – duinen verloopt, ondanks grote inspanningen van de natuurorganisaties, met grote vertraging.

Bollennatuur/open landschap

Op het gebied van de revitalisering van het open (bollen)landschap is afgelopen 10 jaar weinig vooruitgang geboekt. De verdere verrommeling kon weliswaar sterk worden afgeremd, maar van het saneren van verspreid glas en opstallen is nog weinig terecht gekomen.

De voorbeeldprojecten voor ecologisch beheer van de oevers van bollensloten vinden nog weinig navolging in de commerciële bedrijfsvoering.

Groenstructuren

Van de subsidieregelingen voor herstel van heggen en hagen (en andere regelingen) wordt nog zeer weinig gebruik gemaakt.

4. Waar liggen discussiepunten voor de toekomst?

Provinciaal beleid

In het provinciaal beleid is al veel vastgelegd over de realisering van de groenopgave voor de Duin- en Bollenstreek. Afspraken zijn gemaakt over het Natuurgebiedsplan, het afsluiten van beheersovereenkomsten, de aankoop van gronden voor reservaatvorming en de realisatie van recreatiegebieden. De realisatie van de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS) is daarbij, ook voor de natuur- en milieuorganisaties, steeds het uitgangspunt.

Voor de financiering zijn met name afspraken gemaakt in het kader van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) en de Strategisch Groenprojecten (SGP). In de praktijk blijkt de realisatie van de afspraken echter moeizaam van de grond te komen. Zo is van reservaatvorming in Polder Hoogeweg nog absoluut geen sprake. Een belangrijk vraagpunt is hoe de stap kan worden gemaakt van afspraken naar uitvoering en wat de streek daar zelf aan kan bijdragen. Mogelijkheden hiervoor zijn onder andere:

- Het strakker handhaven van bestemmingsplan om grondspeculatie en opdrijving van grondprijzen te voorkomen;

- het actiever opereren op de grondmarkt om voldoende grond in handen te hebben voor het realiseren van de natuurdoelen;
- Bij het provinciaal bestuur aandringen op een hogere prioritering van de Bollenstreek, ook voor de realisatie van natuurdoelen;
- Extra financiële middelen genereren en onderbrengen in een gebiedsfonds. Een mogelijkheid zou zijn om het omspuiten van graslanden te reguleren en een deel van de waardevermeerdering bij omspuiten te benutten om natuurdoelen te realiseren op naastgelegen graslanden.

Innovatief ruimtegebruik

Een grote bedreiging van de open bollenstreek is het langzaam dichtgroeien van de open ruimte vanuit de dorpen en bedrijventerreinen. De afgesproken rode contouren in het Streekplan zijn onvoldoende om dit proces te keren. Innovaties zijn nodig voor dubbel ruimtegebruik, het effectief benutten van “overhoekjes” of door ruimte buiten de Bollenstreek te benutten voor de ondersteuning van functies binnen de Bollenstreek.

Groen voor rood benadering

Om de gewenste kwaliteitsverbetering van de groenstructuren van de grond te krijgen is, naast de reeds gereserveerde financiële middelen, aanvullende financiering nodig. Deze kunnen voor een deel komen uit het selectief toestaan van rode ontwikkelingen op minder kwetsbare plekken binnen de Bollenstreek. Netto kan dit tot positieve resultaten leiden voor natuur, recreatie en wonen. Een opgave voor de toekomst is om te bekijken waar nog speelruimte aanwezig is voor roodontwikkeling en hoe een effectieve koppeling kan worden gelegd met de gewenste groenontwikkeling.

Goede mogelijkheden voor een groen voor rood benadering zijn bijvoorbeeld aanwezig bij de verdere ontwikkeling van Sancta Maria. Maar ook kan gedacht worden aan de mogelijkheid om de uitplaatsing (of uitkoop) van recreatieterreinen te combineren met een landgoedontwikkeling op die locaties.

Schaalvergroting

Een belangrijke tendens in de Bollenstreek is de schaalvergroting. Vele kleine bedrijfjes worden samengevoegd tot enkele grotere bedrijven. Hierbij komen bedrijfsgebouwen en woningen vrij die zonder sturing een tweede leven gaan leiden als niet-agrarische verstedelijking in het landelijk gebied. Een strakke sturing door gemeenten (en samenwerking tussen gemeenten of de oprichting van een ontwikkelingsmaatschappij) kan kansen bieden voor revitalisering van het open landschap.

Toekomst veehouderij

De veehouderij in de Bollenstreek staat onder druk en raakt enigszins geïsoleerd van de basisvoorzieningen in het Groene Hart. Stukje bij beetje gaan hectares grasland verloren en daarmee ook natuur- en landschapswaarden. Een planmatige inkrimping van het areaal kan wellicht de middelen vrijmaken voor een duurzame toekomst van de overgebleven bedrijven en behoud van natuur- en landschapswaarden. Een nadrukkelijke voorwaarde voor inkrimp van het graslandareaal is, dat het niet ten koste mag gaan van de weidevogels. Er zal een koppeling moeten worden gelegd tussen de inkrimping van het areaal, de versterking van de veehouderij en de kwaliteit van natuur en landschap. Voor de natuur- en milieuorganisaties ligt de prioriteit bij de realisatie van reservaatgebieden. Hier liggen ook mogelijkheden voor een combinatie met particulier natuurbeheer.

Waterbuffers

Voor een goede waterhuishouding in de Bollenstreek is extra buffercapaciteit noodzakelijk. Meer watervolume en meer wateroppervlak zijn noodzakelijk voor het oplossen van de kwaliteits- en kwantiteitsvraagstukken in de toekomst. Hier liggen tevens kansen voor versterking van de (watergebonden) natuur. Kansen hiervoor zijn aanwezig langs de Leidsche en Haarlemmer Trekvaart waar waterbuffering kan worden gerealiseerd in combinatie met ecologische verbindingen en de inrichting van rietlanden.

Ontwikkelingsplanologie

Het Offensief van Teylingen heeft enkele resultaten opgeleverd bij kleinschalige ontwikkelingsplanologie. Wellicht dat hiermee ook op grote schaal resultaten zijn te behalen. Het ontwikkelen van nieuwe bedrijventerreinen in de Haarlemmermeer kan ongewenste functies uit de Bollenstreek halen en groeikansen bieden aan te krap behuiste bedrijven.

Ecologische verbindingen

De realisatie van de verschillende ecologische verbindingen verloopt slechts zeer moeizaam. Wellicht moet in de eerste plaats worden ingezet op verbindingen die te combineren zijn met recreatieve verbindingen.

Prioriteit moet worden gegeven aan de verbinding Duinen – Keukenhof, Keukenhof – Haarlemmermeer en Duinen – Leeuwenhorst.

Glasontwikkeling

Een belangrijke tendens in de Bollenstreek is de vraag naar meer glas. Dit leidt tot een verstedelijkt landschap met verlies van open grond en natuurwaarden. Bovendien ondergraaft deze (dreigende) ontwikkeling het huidige imago van de Duin- en Bollenstreek waar het open bollenlandschap wordt afgewisseld met weidevogelgebieden, landgoederen en duinen. Innovatief ruimtegebruik kan wellicht een antwoord zijn.

Verrommeling

Om de gewenste kwaliteitsverbetering van het landschap te realiseren moet de verrommeling van de streek actief worden bestreden. Verouderde glasopstanden, vervallen schuurtjes en verwaarloosde bedrijfjes zouden actief aangepakt moeten worden. Gemeenten hebben hierin een regiefunctie. Handhaving en controle van het bestemmingsplan kan stimulerend werken.

Bollenvogels

Een belangrijk streven van de Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging Geestgrond is het vergroten van de betrokkenheid van agrariërs en bewoners van de streek bij het bollenvogelproject. Via dit project kan ook de aanleg van natuurvriendelijke oevers worden gestimuleerd.

5. Waardevolle gebieden voor natuur en landschap

Om bovengenoemde discussies met de streek te kunnen voeren is het ook voor de natuur- en milieuorganisaties van belang om helder aan te geven waar voor hen de prioritaire doelen liggen, waar kansen voor de toekomst liggen en waar speelruimte aanwezig is voor het realiseren van andere doelen. Duidelijk moet worden waar de te beschermen kwaliteiten voor natuur en landschap liggen, waar een versterking van die kwaliteiten noodzakelijk is en waar mogelijkheden liggen voor andere ontwikkelingen.

Om dit beeld te schetsen hebben de natuur- en milieuorganisaties een kaart vervaardigd met daarop aangegeven de belangrijkste grote eenheden met hoge natuur- en landschapswaarden en cultuurhistorische waarden. Voor wat dit laatste aspect betreft is overleg gevoerd met het *Cultuur-Historisch Genootschap Duin- en Bollenstreek*. Dit heeft geleid tot het benoemen van cultuurhistorisch belangrijke elementen voor zover deze liggen in de hierna beschreven gebieden. Het genootschap zal in een separaat schrijven de aandacht vestigen op gebieden en elementen die buiten de hier beschreven gebieden liggen.

Verder moet worden opgemerkt dat gekozen is voor een begrenzing aan de zuidzijde die loopt langs de bebouwde kom van Katwijk. De discussie over de inrichting van vliegveld Valkenburg is bewust buiten deze nota gehouden.

Doel van deze kaarten is om aan te geven waar de grote waarden liggen op het gebied van natuur, landschap en cultuurhistorie en waar eventueel speelruimte ligt voor compensatie van bollengrond, uitplaatsing van bedrijven, schuren en kassen, de bouw van woningen of de compensatie van natuur. In de gebieden met een contour moet het beleid gericht zijn op wezenlijke kwaliteitsverbetering van natuur en/of landschap.

De gebieden zonder contour zijn daarmee niet vogelvrij, maar bieden wel speelruimte voor het realiseren van toekomstige ontwikkelingen op het gebied van wonen, werken, recreëren en natuur. Om de afweging te maken tussen winst en verlies kan steeds de zgn. Offensief benadering worden toegepast. **Uitgangspunt daarbij moet zijn, dat een functieverandering in de niet begrensde gebieden gecombineerd wordt met een kwaliteitsverbetering in de begrensde gebieden.** Dit kan bijvoorbeeld door integrale planontwikkeling of door het sturen van geldstromen. Een voorbeeld kan zijn, dat het verlenen van een omsluitvergunning in A+ gebieden (waardevolle graslanden) in de niet-begrensde gebieden (volgens de kaart behorende bij deze notitie) extra geld moet opleveren voor reservaatvorming op graslanden binnen de begrensde gebieden.

Uitgangspunt voor de natuur- en milieuorganisaties blijft, ook bij het vervaardigen van deze kaart, de realisatie van de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS).

In rood aangegeven is het cultuurlandschap met bollen gerelateerde natuurwaarden. **De actie is hier gericht op het waarborgen en versterken van de openheid, de realisatie van erfbeplanting en ecologische oevers, de (groene) inkleding van bedrijfsgebouwen en het herstel van heggen en hagen.**

In blauw aangegeven is het cultuurlandschap met hoge natuurwaarden. Vooral weidevogels zijn hier van belang.

De actie is hier gericht op het waarborgen en versterken van de openheid, het afsluiten van beheersovereenkomsten en reservaatvorming.

In groen aangegeven zijn de grotere natuurgebieden en landgoederen met bijzondere natuurwaarden.

De actie is hier gericht op het waarborgen van de open horizon langs de kust en het versterken van de natuurkwaliteit door uitplaatsing van storende activiteiten, natuurherstel en natuurontwikkeling.

De begrensde gebieden op de kaart kunnen als volgt beschreven worden:

Het open bollenlandschap

1. De Zilk Noord

Bollengebied in fraai zanderijlandschap gelegen tussen de duinen en de Leidse Trekvaart. Het noordelijke deel van het gebied ligt in de provincie Noord-Holland. Het gebied wordt doorsneden door de Zilkerduinweg. Deze weg ligt veel hoger dan de bollenvelden en geeft het oorspronkelijke niveau van de vroegere binnenduinen aan. Dat is ook het geval met het landgoed Tiltenberg. De bedrijfsgebouwen zijn geconcentreerd langs deze weg. Slechts op enkele plaatsen staan de bedrijfsgebouwen iets verder van de weg.

In en langs de vele zanderijvaarten broeden Wilde Eend, Meerkoet en Fuut. In kleiner aantal broeden hier ook Waterhoen, Knobbelzwaan en Krakeend. In het bollenland zijn de Rode-Lijstsoorten Veldleeuwerik, Patrijs en Gele Kwikstaart aanwezig, met name in het bollenland tussen Zilkerduinweg en Leidse Trekvaart.

2. Oosteinde

Dit open bollengebied ligt ten zuiden van de bossen van Vogelenzang (zie 21). Het gaat hier om een typisch zanderijlandschap met brede vaarten waarin zich een kenmerkende vegetatie heeft ontwikkeld. Het gebied wordt doorsneden door de hooggelegen spoorlijn. De spoordijk is rijk aan plantensoorten die ook in de duinen voorkomen zoals Ossetong, Cypreswolfsmelk en Bitterkruid.

3. De Zilk Zuid

Langs de duinvoet ligt nog een graslandperceel, dat dikwijls Paardenkerkhof wordt genoemd (naar het aangrenzende eikenbosje dat ook deze naam draagt). In dit grasland broeden enkele paren Kieviten, Scholeksters, Wilde Eenden en Krakeenden. Het gebied wordt doorsneden door de Zilkerbinnenweg, evenals de Zilkerduinweg ten noorden van De Zilk, een zeer oude wegverbinding. De bollenteelt in dit gebied bleef tot in de jaren zeventig beperkt tot de kavels aan weerszijden van de Zilkerbinnenweg en de strook tussen de Leidse Trekvaart en de spoorlijn. In de jaren zeventig en tachtig werd al het grasland in de Zilkerpolder omgespoten tot bollenland. Het resultaat is een open bollengebied met weinig brede vaarten en sloten. Dit open bollenland is van betekenis als broedgebied voor Patrijs, Veldleeuwerik en Gele Kwikstaart. Ook worden hier soms Kwartels waargenomen.

Langs de Leidse Vaart ligt het oude jaagpad dat voor een deel voor auto's is afgesloten (fietspad). De openheid van de vroegere strandvlakte is vanaf dit pad nog heel goed waarneembaar.

4. Veenenburgerlaan

Uitgestrekt open bollengebied in fraai zanderijlandschap waarin de hooggelegen wegen het oorspronkelijk niveau van de oude duinen aangeven. Concentratie van bedrijfsgebouwen langs de Hyacintlaan. Langs de 3^e Loosterweg typisch bebouwingslint van vroegere arbeiderswoningen. Hier en ook op enkele plaatsen langs de Veenenburgerlaan grote bedrijfsgebouwen. Een bijzonder element vormt de zone van de oude Hillegommerbeek .

Het gebied is opvallend rijk aan broedvogels van het open veld zoals Patrijs, Gele Kwikstaart en Veldleeuwerik. Bovendien is hier vrijwel jaarlijks een kleine kolonie Visdieven aanwezig.

De zanderijvaarten zijn rijk begroeid met Watergentiaan. Langs de Veenenburgerlaan zijn nog restanten van de vroegere duinvegetatie aanwezig (o.a. Adelaarsvaren, Dauwbraam, Bitterkruid).

5. Bollengebied Langeveld

In de jaren zestig van de vorige eeuw kreeg dit gebied het huidige aanzien door de uitvoering van een ruilverkaveling. Hierdoor verdween het kleinschalige binnenduinlandschap met bollenveldjes, graslanden en ruigten. In het gebied ligt nog steeds een veeteeltbedrijf. Langs de Boender hebben zich glastuinbouwbedrijven gevestigd. Nog steeds is het zuidelijke deel vrij van bebouwing. Het NW-deel van het Langeveld is een open bollengebied dat fraai contrasteert met de beboste duinrand. Het bollenland heeft betekenis voor vogels vanwege het broeden van Patrijs, Gele Kwikstaart en Veldleeuwerik.

6. Oosterduinen

De oorspronkelijke Oosterduinen werden in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw afgegraven ten behoeve van de zandwinning voor de kalkzandsteenfabriek in Hillegom. Na het afzanden van de duinen werd de zandwinning voortgezet waardoor het Oosterduinse Meer ontstond. Het zanderijlandschap rond het Oosterduinse Meer met de aangrenzende houtwallen vormt evenals de hiervoor genoemde delen van het Langeveld een cultuurhistorisch belangrijk gebied.

De oostelijke en noordelijke oeverzones zijn broedgebied voor Rietgors en Kleine Karekiet. Het bollenland is van betekenis als broedgebied voor Gele Kwikstaart, Veldleeuwerik en Tureluur. Ook wordt hier soms door de Wulp gebreed. De

zanderijvaarten hebben een opvallend rijke vegetatie waarin naast Watergentiaan, Gele plomp en Witte waterlelie ook soorten als Rosbladig fonteinkruid en Smalle waterweegbree voorkomen.

7. Hogeveense Polder

Uitgestrekt open bollengebied, ontstaan door het omspuiten van vrijwel al het grasland (in de vroegere strandvlakte) in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw. Belangrijk broedgebied voor Gele Kwikstaart en Veldleeuwerik. In kleiner aantal broeden hier ook Patrijs, Tureluur en Grutto. Vrijwel jaarlijks is hier een kolonie Visdieven te vinden. Langs de Herenweg staan veel bedrijfsgebouwen en enkele glastuinbouwbedrijven. Langs de Leidse Trekvaart trekt de oude molen de aandacht.

8. Noordzijdepolder Noord

Grotendeels open bollenland dat voor een belangrijk deel in de jaren tachtig door omspuiting van grasland ontstond. Het bollenland heeft betekenis voor broedvogels (o.a. Patrijs, Gele Kwikstaart, Veldleeuwerik, Tureluur).

9. Noordzijdepolder Zuid

Open bollengebied dat grotendeels ontstond door omspuiting van grasland in de jaren zeventig en tachtig. Door het gebied loopt de Woensdagsche Watering, een van de drie cultuurhistorisch bezien belangrijke waterlopen bij en in Noordwijk-Binnen (zie ook gebied 25).

Deze polder is van betekenis voor broedvogels vanwege het voorkomen van Gele Kwikstaart, Engelse Kwikstaart, Patrijs, Veldleeuwerik en Tureluur. Van landschappelijk belang is de open contrastzone tussen bollenland en de binnenduinrand. In deze zone voeren enkele smalle sloten kwelwater af. Deze sloten hebben een karakteristieke flora met soorten als Beekpunge, Zompvergeet-mij-nietje en Blauwe waterereprijs.

10. Noordwijkerhoutse Geest

Open zanderijenlandschap tussen het congrescentrum en het dorp Noordwijkerhout. Ontstaan door het afgraven van de oude (beboste) duinen in de jaren dertig van de vorige eeuw. De Gooweg doorsnijdt het gebied en geeft nog het niveau van het vroegere duingebied aan. In de bermen van deze weg groeien nog planten die vooral in de duinen te vinden zijn. Het bollenland heeft betekenis als broedgebied voor Patrijs, Gele Kwikstaart en Veldleeuwerik.

11. Bollengebied tussen Voorhout en Lisse

Dit gebied is ontstaan door het afzanden van de oude duinen tussen het Keukenhofgebied en Voorhout. Tussen de Essenlaan en de Spekkelaan bevindt zich een uniek gebied met bollenvelden omzoomd door houtwallen. Verder zuidwaarts zijn nog grote stukken open bollengebied aanwezig met mooie doorkijkjes vanaf de oude wegen die hier lopen: Loosterweg, Oude Herenweg, Torenlaan, Prinsenvweg. Langs verschillende wegen zijn nog cultuurhistorisch belangrijke bebouwingselementen aanwezig zoals de boerderijen langs de Jacoba van Beierenlaan, de bebouwing bij kruispunt (rotonde) 't Soldaatje en compacte lintbebouwing van vroegere arbeiderswoningen. De vroegere graslandpolder Berg en Dal (tegen de spoorlijn aan) werd in de jaren tachtig omgespoten tot bollenland.

In de zanderijvaarten groeit veel Watergentiaan, Zwanenbloem en Pijlkruid. Voor vogels heeft dit gebied betekenis als broedgebied voor Veldleeuwerik, Gele Kwikstaart, Patrijs en Visdief.

12. Zwetterpolder en Bronsgeest

De Zwetterpolder bestaat grotendeels uit bollenpercelen die ontstaan zijn door omspuiten van grasland in de jaren tachtig en negentig (niet vallend onder het omspuitverbod). Tussen het bollengebied van de Zwetterpolder en het bollengebied langs de Leeweg ligt het graslandgebied van De Halle (nr. 24). Broedgebied voor Gele Kwikstaart, Veldleeuwerik, Patrijs en Tureluur.

Het bollengebied Bronsgeest, gelegen langs de cultuurhistorisch belangrijke Bronsgeesterweg, is ontstaan door het afzanden van de oude duinen. Dit open gebied vormt een landschappelijk waardevolle eenheid met de bosranden aan de westzijde.

13. Vinkeveld en De Klei

Het noordelijk deel is een open bollengebied dat direct aan de duinen grenst. De openheid in het zuidelijke deel van het Vinkeveld is afgenomen door bedrijfspannen langs de Gerleeweg en de Zwarteweg.

De Klei is een open gebied met een afwisseling van graslanden en bollenvelden. Het grasland heeft vooral betekenis als foerageergebied voor vogels in het winterhalfjaar. In de bollenvelden wordt gebroed door Patrijs, Gele Kwikstaart en Veldleeuwerik.

14. Klinkenbergerpolder

Deze kleine polder biedt een fraaie aanblik vanaf de spoordijk op de landgoedzone (met kerkruïne) van Warmond.

De (cultuur)graslanden

15. Oosteinderpolder / Vosse- en Weerlanerpolder

Graslandgebied langs de Ringvaart tussen Bennebroek en Hillegom. Het gebied wordt doorsneden door talrijke sloten. Van grote betekenis als weidevogelgebied door het talrijke voorkomen van Rode-Lijstsoorten zoals Grutto, Tureluur en Slobeend.

16. Elsbroekerpolder

Klein veenweidegebied, ingeklemd door wegen, bebouwing en de Ringvaart. Belangrijk broedgebied voor vogels van de Rode Lijst zoals Grutto, Tureluur, Slobeend en Patrijs. Driekwart van het gebied zal de status "natuurgebied" krijgen.

17. Polder Boekhorst

Graslandpolder zonder bebouwing en doorgaande wegen, gelegen in de strandvlakte waarin de Leidse Trekvaart werd aangelegd. Langs de zuidoost zijde loopt de cultuurhistorisch belangrijke Molentocht. Broedgebied voor Grutto, Tureluur en Slobeend.

18. Poelpolder en Hellegatpolder

Landschappelijk fraaie, diepgelegen graslandpolders met ringvaarten. Van betekenis voor weidevogels (Grutto, Tureluur).

19. Polder Hoogeweg / Elsgeesterpolder / Roodemolenpolder

Polder Hoogeweg is een open graslandpolder in het overgangsgebied van strandvlakte naar het vroegere mondingsgebied van de Rijn. In de polder liggen enkele bollenpercelen. Belangrijk weidevogelgebied zowel in de broedtijd (o.a. Grutto, Tureluur, Slobeend, Zomertaling) als in de winter (o.a. Goudplevier, Wilde Zwaan, Slechtvalk). Ook van cultuurhistorisch belang vanwege oude verkavelingspatronen en enkele pestbosjes. Van groot belang voor deze polder is de open verbinding met de Elsgeesterpolder. Dit overgangsgebied bestaat uit oud, bultig grasland en bollenvelden in een zanderijlandschap.

De Elsgeesterpolder is een belangrijk weidevogelgebied zowel, in de broedtijd als in de winter (zie voor soorten bij Polder Hoogeweg). In de polder ligt een strook bollenland langs de Elsgeesterlaan, een van de oudste wegen van de regio.

Tot deze polder behoort ook het gebied tussen de trekvaart en de spoorlijn. Het grasland aan beide kanten van de Leidsche Vaart tussen Voorhout en de A44 geeft een goede indruk van de openheid die het landschap vroeger op veel meer plaatsen kenmerkte. Het grasland aan weerszijden van de Oosthoutlaan in de Roodemolenpolder geeft nog een goed idee van de vroegere strandvlakte tussen de strandwallen waarop Voorhout enerzijds en Sassenheim anderzijds zijn ontstaan. Het gebied tussen de Oosthoutlaan en

het eerste boerenbedrijf aan de NO-kant is nog steeds van belang als broedgebied voor Grutto (8 paar) en Tureluur (5 paar).

20. Polders langs de Kagerplassen

Dit graslandgebied bestaat uit een deel van de Hellegatspolder, de Kooipolder, de Floris Schouten Vrouwenpolder en de Hemmeerpolder.

In dit open graslandgebied ligt een eendenkooi en een oude (beboste) vuilstort. De vele woonschepen in de hooggelegen ringvaart vormen een ontsierend element.

Belangrijk gebied voor broedende weidevogels zoals Grutto, Tureluur en Slobeend. In de winter van betekenis als overwinteringsgebied van enkele duizenden Kolganzen en enkele honderden Brandganzen.

De natuurgebieden

21. De Geestgronden

Onder deze naam wordt het vroegere psychiatrische ziekenhuis Vogelenzang voortgezet. In het Zuid-Hollandse deel van dit terrein ligt een fraai loofbos met soorten als Glanskop en Groene Specht. Ook groeien hier verschillende soorten stinzenplanten

22. Sancta Maria

Deze voormalige instelling voor geestelijke gezondheidszorg kent nog de uitstraling van een landgoed met enkele monumentale panden en veel ruimte en groen. Het terrein wordt ingericht als woonbestemming.

Tussen Sancta Maria en de duinvoet is nog grasland met houtwallen aanwezig. Langs en in de sloten in dit graslandgebied is gevarieerde plantengroei aanwezig dankzij kwel vanuit de duinen (o.a. Paarbladig fonteinkruid, Tenger fonteinkruid, Heelblaadjes, Zeegroene muur).

23. Keukenhof en Lageveense Polder

De siertuin van de bloembollententoonstelling en het Keukenhofbos liggen op een restant van de Oude Duinen. Het bos wordt gekenmerkt door oude beukenlanen met hier en daar aanplant van dennen en sparren. Van groot belang vanwege bijzonder planten, mossen en broedvogels (o.a. Glanskop, Groene Specht, Blauwe Reiger).

Aansluitend op de Keukenhof ligt de Lageveense Polder. Een fraai complex waarin de overgang van de hogere oude duinen naar de lager gelegen strandvlakte nog heel goed waarneembaar is. Dit deel van de strandvlakte kent nog de oorspronkelijke inrichting met hakhoutpercelen en graslanden. In het noordelijke deel is een waterberging aangelegd. Van grote landschappelijke betekenis en ook van groot belang voor bijzondere planten, mossen en vogels.

24. Leeuwenhorst en De Halle

Waardevol bosgebied op oude strandwal. Het bos bestaat enerzijds uit oud, parkachtig aangelegd loofbos (Nieuw-Leeuwenhorst), anderzijds uit eikenhakhoutpercelen met aanplant van naaldhout (Klein-Leeuwenhorst). Van belang als broedgebied voor soorten als Glanskop, Groene Specht, Bosuil en Havik. Het gebied sluit aan op het bollengebied Bronsgeest dat ontstond door het afzanden van de oude strandwal.

Aan de overkant van de N206 ligt het gebied De Halle (of Oud-Leeuwenhorst) omringd door graslanden. Het grasland heeft vooral betekenis voor overwinterende vogels zoals Smient, Krakeend, Kievit en Goudplevier. In het grasland ligt een verlande watergang die van belang is door het voorkomen van bijzonder plantensoorten als Dotterbloem, Rietorchis, Egelboterbloem en zeggesoorten.

25. Landgoed Offem

Een fraai oud landgoed met karakteristiek bomenbestand. Langs het landgoed lopen de cultuurhistorisch bezien belangrijke waterlopen Maandagsche Watering en Dinsdagsche Watering (zie ook gebied 9). Floristisch van belang vanwege diverse stinzenplanten (o.a.

Knikkende vogelmelk, Lenteklokje). Ook van belang voor vogels vanwege het broeden van soorten als Blauwe Reiger, Glanskop, Boomklever en Groene Specht.

26. Huys te Warmont

Een oud landgoedbos met fraaie lanen en waterpartijen. Belangrijk broedgebied voor o.a. Blauwe Reiger, Boomklever en Glanskop. Op het landgoed groeien verschillende stinzenplanten zoals Lenteklokje, Wilde hyacint en Bosanemoon.

27. Zorgcentrum Willem van den Bergh

Dit zorgcentrum, onderdeel van de 's Heeren Loo West-Nederland, biedt sinds 1924 zorg en huisvesting aan mensen met een verstandelijke beperking. Het centrum vormt een landgoedachtig geheel met veel groenstructuren en aansluiting op de duinen.

Door veranderde inzichten wat de huisvesting van mensen met een verstandelijke beperking betreft, zal ook hier een groot deel van de vrijgekomen ruimte worden benut voor het bouwen van villa's in het groen, aangevuld met sociale woningbouw.

De groenstructuur van dit gebied vormt een belangrijke schakel in de ecologische verbinding die loopt van de Coepelduynen naar het landgoed Offem. Aan de oostzijde van Willem van den Bergh wordt deze verbinding voortgezet via een smalle bos- en struikzone op het bedrijventerrein 's-Gravendijk.

28. De Duinen

De Bollenstreek wordt aan de zeezijde begrensd door een langgerekt duingebied. Dit duingebied wordt onderbroken door de kustdorpen Katwijk aan Zee en Noordwijk aan Zee. Het gebied kent een grote rijkdom aan planten en dieren en valt vrijwel geheel onder de beschermende werking van de Europese Habitatrichtlijn. Het gebied kent nog veel karakteristieken van het oorspronkelijk duingebied. Bijzonder is de afwisseling tussen droge duinen en vochtige duinvalleien. Aan de zeezijde ligt een aaneengesloten strand waar bezoekers kunnen genieten van de rust en de ruimte. Dit aspect zal worden versterkt door de vorming van een strandreservaat bij de provinciegrens.

In en rond het duingebied zijn afgelopen jaren diverse natuurherstelwerkzaamheden uitgevoerd, onder andere langs duinrand bij de Langevelderslag. Dit gebied ontstond in het kader van de ruilverkaveling die in de jaren zestig van de vorige eeuw werd uitgevoerd. Hierbij werd de zone langs de duinrand op enkele graslanden na vol gepoot met loofhout. In de afgelopen jaren is in dit gebied een natuurontwikkelingsproject uitgevoerd waarbij een duinrel en enkele grote paddenpoelen werden aangelegd.

6. Verbindingen

Op een tweede kaart bij deze notitie zijn enkele lijnvormige elementen aangeduid die de natuur- en milieuorganisatie van belang vinden om te versterken:

- enkele belangrijke (of gewenste) fiets- en wandelverbindingen die stad, landgoed, natuur en cultuur met elkaar verbinden en die een voorwaarde zijn om de mogelijkheden voor de dagrecreatie te versterking. Met deze verbindingen kan de streek in al haar facetten worden beleefd.
- enkele belangrijke ecologische verbindingen die cruciaal zijn voor de verbinding van natuurgebieden en landgoederen. Deze verbindingen zijn functioneel voor de uitwisseling van plant- en diersoorten tussen de verschillende leefgebieden.
- enkele belangrijke waterstructuren:
 - * bufferzone De Zilk voor de hydrologische scheiding tussen bollenteelt en natuur.
 - * Haarlemmer / Leidsche Trekvaart als natte ecologische noord-zuid verbinding en verbinding naar de Kagerplassen. De trekvaart is verder van grote betekenis als cultuurhistorisch belangrijke waterloop voor de gehele Bollenstreek.
 - * oevers van de Kagerplassen als ecologisch waardevolle rietoevers.

* oevers van de Ringvaart Haarlemmermeer.

Langs de Leidsche en Haarlemmer Trekvaart zijn de gewenste waterbuffers aangegeven. Deze kunnen worden gerealiseerd in combinatie met ecologische verbindingen en de inrichting van rietlanden.

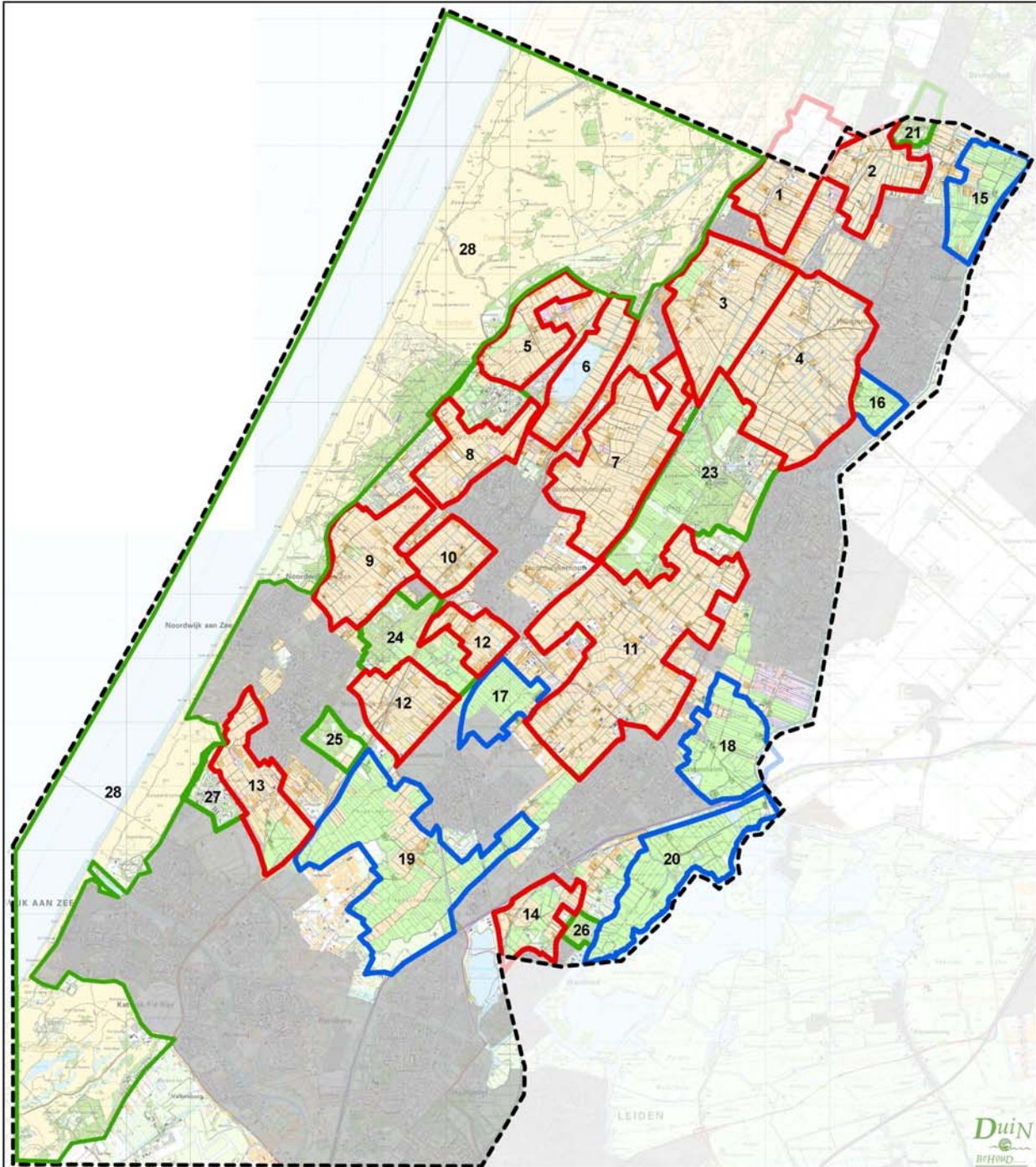
7. Slot

Met deze notitie hebben de natuur- en milieuorganisaties getracht om de prioriteiten aan te geven voor bescherming en versterking van natuur en landschap in de Duin- en Bollenstreek. Het betreft een selectie, maar soms ook een nuancering van de afspraken uit het Pact van Teylingen. Komende jaren wordt gewerkt aan de realisatie van deze prioriteiten met mogelijk nieuwe strategieën (zie hfdst. 4), met wellicht nieuwe partners en hopelijk ruimere budgetten.

Het aangeven van prioriteiten in een lange lijst van afspraken heeft altijd het risico in zich van het verwateren van afspraken die laag op de lijst staan. Desondanks kunnen in ieder geval de volgende topprioriteiten worden aangegeven (zonder de andere afspraken te laten vallen):

- het veilig stellen van de natuurwaarden op de in deze notitie begrensde graslanden door het afsluiten van beheersovereenkomsten en reservaatvorming;
- het realiseren van de ecologische verbindingen Duinen – Keukenhof, Keukenhof – Haarlemmermeer en Duinen – Leeuwenhorst (mogelijk als “offensief”-project);
- natuurherstel in en langs de randen van het duingebied (zoals uitplaatsing van het zweefvliegveld en realisatie hydrologische bufferzone).

Waardevolle gebieden voor natuur en landschap

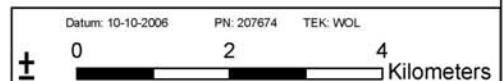
Legenda

- Plangebied Bollenstreek
- Natuurgebieden en landgoederen met bijzondere natuurwaarden
- Cultuurlandschap met hoge natuurwaarden
- Cultuurlandschap met bollen gerelateerde natuurwaarden
- Bebouwingscontour (Streekplan West 2003)

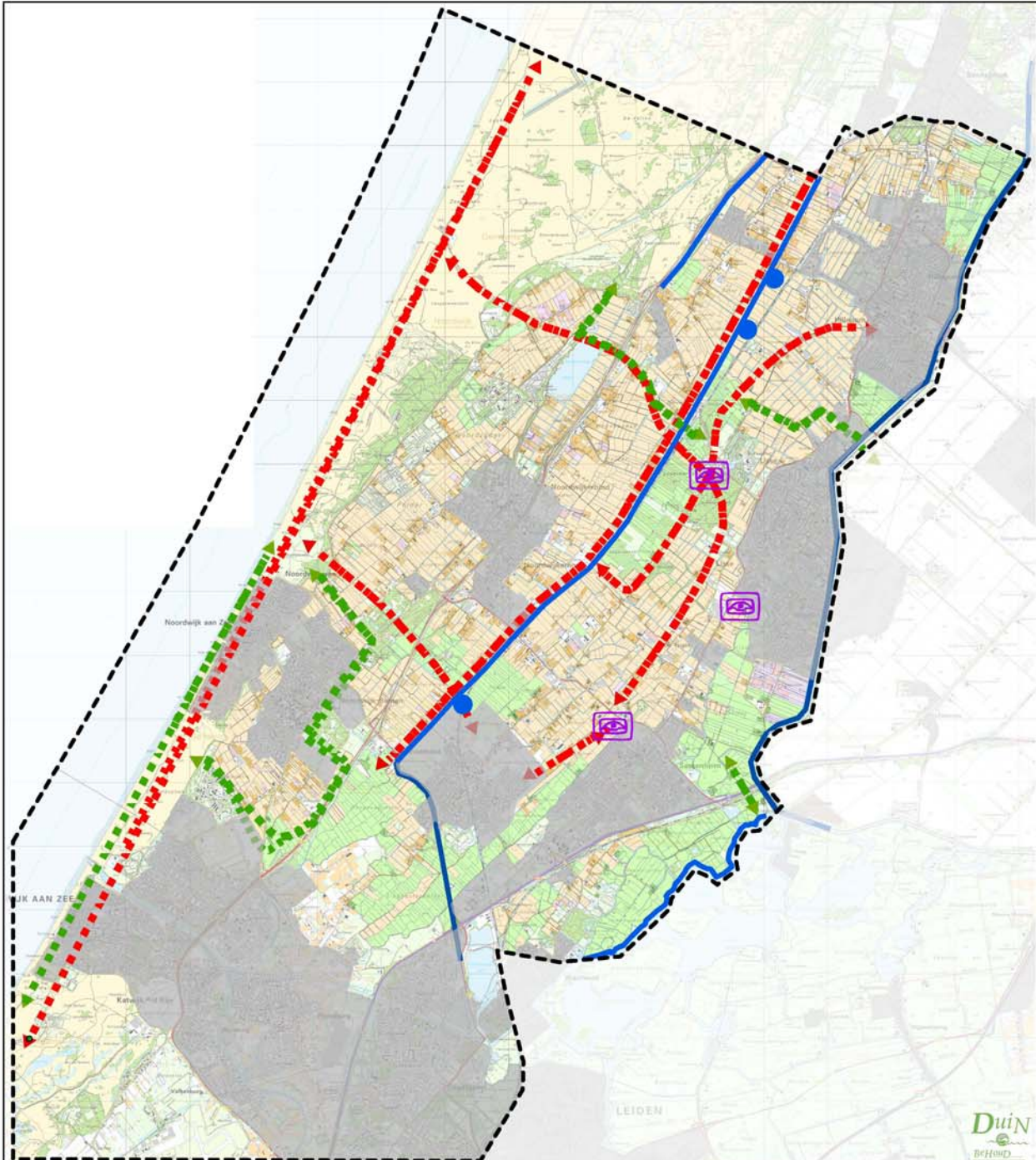
Achtergrond: Basiskaart gebiedsuitwerking Bollen, gras en glas in de Bollenstreek
 Projectbureau gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek, februari 2006.

Bestemming

- 1. Bollen
- 2. Bollen bouwvlak
- 3. Gras
- 4. Gras bouwvlak
- 5. Glas

Landschappelijke en natuurlijke verbindingen

Legenda

- Plangebied Bollenstreek
- Bebouwingscontour (Streekplan West 2003)
- Waterstructuren
- Fietsroutes
- Ecologische verbindingen
- Cultuurhistorische speerpunten
- Waterbuffers

Achtergrond: Basiskaart gebiedsontwikkeling Bollen, gras en glas in de Bollenstreek. Projectbureau gebiedsontwikkeling Haarlemmermeer-Bollenstreek, februari 2006.

Bestemming

- 1. Bollen
- 2. Bollen bouwvlak
- 3. Gras
- 4. Gras bouwvlak
- 5. Glas

